

100 YAŞINDA

***NOSFERATU, EINE SYMPHONIE DES GRAUENS /
NOSFERATU, BİR DEHŞET SENFONİSİ***

İlker Mutlu

“Sakin yüksek sesle söyleme. Yoksa yaşayan resimler soluk gölgelere dönüşecek ve kâbuslar kanınla besenmek için harekete geçecektir.”

“Bu kadar acele etme genç dostum. Kimse kaderinden kaçamaz!”

Daha önce *Der Müde Tod* (Fritz Lang, 1921) filminin 100. yaşında da belirttiğim gibi, Alman sinemasının doğuşunun sıklıkla **Robert Wiene**'nin *Doktor Caligari'nin Muayenehanesi* (Das Cabinet des Dr. Caligari) filminin Şubat 1920'deki prömiyeri olduğu söylenir. Öncesinde kendisine ait bir film endüstrisi yoktur çünkü. 1920'de Alman dışavurumcu sineması 30'ların ortasına kadar hayli üretken bir dönem geçirmiştir. İşte bu dönemin en önemli başyapıtlarından biri olan *Nosferatu*'yu ele alıyoruz bu sayıda.

Korku sinemasının Almanya'daki gelişimi hakkında *Der Müde Tod* yazımda hayli detaylı bilgi verdiğimden burada bu konuya ayrıca girmeyeceğim. Filmi çeken **F.W Murnau** (1888-1931) bu filme değin çektiği dokuz işinin çoğunda korkuyu denemesine rağmen bu alandaki asıl çıkışını *Nosferatu* ile yapmıştı. Hatta film İsveç'te aşırı korku öğeleri içermesi nedeniyle yıllarca yasaklı kalıp ancak 1971'de gösterilebilmişti.

Film, aslında doğrudan **Bram Stoker**'ın *Dracula*'sının **Henrik Galeen** tarafından yapılan adaptesi olmasına rağmen o dönemde bazı telif sorunları yaşanması nedeniyle orijinal adıyla gösterilmeyip *Nosferatu* adını almış, hatta *Dracula* da *Orlok* olarak geçmiştir. Film ilk vampir filmi, hatta *Dracula*'nın ilk sinema uyarlaması olma özelliklerine de sahiptir ve sonrasında gelecek *Dracula* ve vampir filmlerine gerek yaratık gerekse sahne tasarımı açısından fazlaca örnek olmuştur.

Yine de, kendisini örnek alan bu filmlerden ayrılan bir yanı vardır *Nosferatu*'nun. Diğer vampir filmlerinden alışık olduğumuz imgelerin aksine burada vampirimizi etkileyici bir aktör olarak değil, adeta korkunç bir lanetin ucube bir görünüşe büründürdüğü, normalken bile ürkütücü bir yaratık olarak

görürüz. Vampir Orlok'u canlandıran **Max Schreck**, karakterini dışavururken daha çok bir hayvan postuna bürünüyor adeta. Sivri uçlu kulakları, uzun tırnaklarıyla pençemsi, korkunç elleri ile bir kemirgen gibi duruyor.

Nosferatu, **Stoker**'in klasik romanının izleğinden pek ayrılmıyor. Almanya'da yerleşik emlakçı Knock, yardımcısı Hutter'ı, Wisbourg'da izole bir konut kiralamak isteyen Kont Orlok'un Transilvanya'daki şatosuna gönderir. Ona Hutter'ın kendi evinin yolu üzerindeki bir konutu satmayı planlarlar. Hutter uzakta olacağı dönemde masum eşi Ellen'i arkadaşlarına emanet eder. Hutter'ın yolculuğu gariptir; pek çok yerel kişi onun garip olayların gerçekleştiği şatoya yaklaşmasını istemez. Şatoya varınca, Hutter Kont'a evi satmayı başarır, ama ayrıca —özellikle Kont'un alışılmadık şekilde uykuda olduğu gündüz vakitlerinde— başının üzerinde gezen karanlık gölgeler gibi garip oluşumlar hisseder. Hutter sonrasında Kont'un bir mezarlıktaki uyku odasını görür ve az öncesinde okuduğu bir kitaba dayanarak Kont'un gerçekten bir vampir ya da Nosferatu olduğuna inanır. Hutter şatoya hapsolmuşken bir gemiye yüklü tabuta gizlenen Kont, yol boyunca salgına atfedilen ölümlere yol açarak Wisbourg'a ilerler. Hutter kasabasını ve daha önemlisi Ellen'i Nosferatu'nun dehşetli gelişinden korumak için eve ulaşmayı dener. Wisbourg'da Ellen, Nosferatu yaklaştıkça üzerine çöken karanlığı hissedebilmektedir. Ama günahsız bir kadının vampiri öldürmek için kendini feda edebileceğini öğrenir. Hutter Ellen'i hem Nosferatu'dan, hem de kendini feda etme girişiminden koruyabilecek midir?

Alman dışavurumcu sinemasının alamet-i farikası olan gölge kullanımı, gölgeyle etki yaratma çabası, bu filmde adeta doruğa çıkmıştır. Bu aslında simge anlamında da işleyen bir durumdur filmde. Zira vampirler aslen ölü oldukları için

bu dünyada yokturlar ve başlı başına birer gölgedirler. Ama *Nosferatu*'da bu durum en uçta yaşatılır: Bir sahnede gölge kapının tokmağını kavrar ve bir başkasında da kişinin tam yüreğine asılıp adeta onu koparmaya çalışır. Ölünün nesnesidir o gölge.

Oyunculardan **Max Schreck** (1879-1936), itinalı, yaratıcı makyajın altında tanınmaz haldedir ve bu durum **Elias Merhige**'nin *Shadow of the Vampire*'ında (2000) *Nosferatu*'nun bir aktör tarafından değil de gerçek bir vampir tarafından oynandığı teziyle karşılığını bulmuştur. **Schreck** gerçekten de, makyaj ve oyun tarzıyla adeta insanlıktan çıkmış, gerçek bir yaratığa dönüşmüştür.

Berlin'de doğan **Schreck**, babasının ölümünden sonra bir oyuncu okuluna girmiş ve çeşitli gezgin tiyatrolarda çalışmıştı. Sonra **Max Reinhardt**'ın grubuna dâhil olan aktör, yeteneği ve makyaj tutkusu nedeniyle çoğunlukla daha yaşlı ve grotesk rollerde oynadı. Kariyerine sinemadan çok tiyatrodan devam etti. 1921'de Prana Film'in ilk ve tek yapımı olan *Nosferatu*'da oynaması için çağırıldı. **Schreck** bu filmdeki başarısının ardından **Murnau** ile 1924'te, bu defa bir komedi olan *Die Finanzen des Grossherzogs*'ta çalıştı. 20 Şubat 1936'da geçirdiği bir kalp kriziyle hayata gözlerini yumdu. Earl Orlok olarak aşırı benzemeci yorumu ve mükemmel karakterizasyonu nedeniyle pek çok kişi onun **Murnau** tarafından —karaktere müthiş gerçekçiliğini kazandırması ve zamansız bir başyapıt oluşmasına yardım etmesi için— tutulmuş bir vampir olduğuna inanmıştı (sinemada pek görünmemesi de bunda etkendi tabii). **Merhige**'nin filminde kullandığı argüman da bu yaklaşımdı ve **Willem Dafoe**'ya En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu Oscarı için adaylık getirmeye yetti!

Filmin yönetmeni **F.W.Murnau** (1888-1931), Bielefeld, Almanya doğumludur. 12 yaşındayken gördüğü **Sheakspeare**, **Ibsen** oyunlarından etkilenerek yönetmen **Max Reinhardt**'ın arkadaşı olmuştur. 1. Dünya Savaşı'ndaki askerliği sonrası girdiği film işindeki ilk başyapıtı olan **Nosferatu**'yu 1922'de çekti. 1926'da Hollywood'a göçerek orada üç film yaptı: **Sunrise** (1927), **Four Devils** (1928), **City Girl** (1930). 1931'de **Robert J. Flaherty** ile belgesel filmleri **Tabu**'yu çekmek için Bora Bora'ya gitti. Filmin açılışını göremeden bir araba kazasında öldü. 21 filminden sekizi tamamen kayıp kabul edilmektedir.